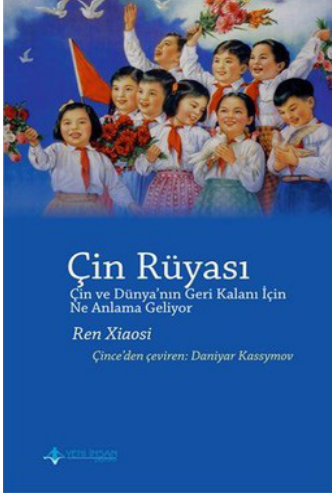

REN XIAOSI, ÇİN RÜYASI – ÇİN VE DÜNYANIN GERİ KALANI İÇİN NE ANLAMA GELİYOR?, ÇİNCE DEN ÇEV. DANIYAR KASSYMOV, YENİ İNSAN YAYINLARI, 2017, 128 S.*

Ren Xiaosi, The Chinese Dream - What it Means for China and the Rest of the World, Translated from Chinese by Daniya Kassymov, Yeni İnsan Publishing, 2017, 128 pgs.

Mehmet Akif KOÇ**

Ren Xiaosi'nin 2013 yılında Çince olarak yayımlanan ve 2017 yılında "Çin Rüyası – Çin ve Dünyanın Geri Kalanı İçin Ne Anlama Geliyor?" başlığıyla Türkçeye çevrilen kitabı, son yıllarda uluslararası kamuoyunun gündemini önemli ölçüde meşgul eden Çin'in yükselişi olgusuna açıklama getirmeyi hedeflemektedir.

Türkçe uluslararası ilişkiler literatüründe eksikliği hissedilen, Çin'in küresel ölçekte artan etkisini anlama ve anlamlandırma çabalarına kaydadeğer bir Çin perspektifi sunan

kitap, aynı zamanda Çince den Türkçeye yapılmış az sayıdaki nitelikli tercüme arasında da yer almaktadır.

Çin Rüyası kitabı, genel olarak devlet öncülüğündeki kapsamlı kalkınma hamlesinin, Çin'in köklü sosyo-kültürel geleneği çerçevesinde, bireysel girişim ve çabalara olan üstünlüğü ve tercih edilirliliğini vurgulayarak, sık sık tam tersi özellikteki 'Amerikan Rüyası'yla mukayeselere de yer vermektedir.

Kitabın Önsöz bölümünde, Çin tarihi üç ana evreye ayrılmaktadır:

i) Qin Hanedanı öncesi dönemde Yüz Düşünce Okuluyla temsil edilen ve ilk Çin İmparatoru olarak kabul edilen Birinci Qin İmparatoru'na (Qin Shi Huang, MÖ 259–210) kadar uzanan ve Çin kültürünün gelişme evresi olan, "Çinli Çin" evresi.

* Geliş Tarihi: 13.03.2019 – Kabul Tarihi: 20.12.2019.

** Doktora Öğrencisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) Ortadoğu Çalışmaları Doktora Programı, e-posta: akifkoc@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5179-6027>.

ii) Han Hanedanlığı'ndan (MÖ 206 - MS 220), Qing Hanedanlığı'nın sonlarına (1644-1911) kadar Konfüçyüsçülük ile temsil edilen ve Çin'in komşusu olan ülkeleri bile etkisi altına alan Çin kültürünün olgunlaşma dönemi olan, "Aşyalı Çin" evresi.

iii) 19. Yüzyılda Qing Hanedanlığı'nın sonlarında başlayan ve Çin'in kapalı kapılarının, Batılı güçlerin etkili gemileri ve toplarıyla bombalanarak açıldığı, Çin'in dünyanın geri kalanını tanımaya ve onunla birleşmeye zorlandığı "Dünyalı Çin" evresi.

Söz konusu ayırımında, her ne kadar anti-emperyalist bir yaklaşım sergilense ve Çin'in kapılarının dünyaya zorla açıldığı hususu vurgulansa da geline aşamada bundan şikâyet edilmeyip, küreselleşmenin nimetlerinden faydalanma yolunun öncelikle tercih edildiği görülmektedir.

Çin Rüyası'nın belki de en net tanımı, Çin Komünist Partisi (ÇKP) Genel Sekreteri Xi Jinping'in 2012 yılının Kasım ayında ÇKP'nin 18. Kongresi'nde gerçekleştirdiği tarihi nitelikli konuşmada yapılmış ve Jinping, "Çin halkının büyük yenilenmesini gerçekleştirmek, mutlu ve hoşnut insanlar yaratmak." Cümlesiyle durumu ifade etmiştir. Keza, Çin liderinin 2013 senesinin Haziran ayındaki ABD ziyaretinde Amerikan Başkanı Barack Obama'ya söylediği, "barış, gelişme, işbirliğine yönelik kazan-kazan stratejisi, Amerikan Rüyası'yla da dünyanın geri kalanındaki insanların güzel rüyalarıyla da bağlantılıdır" sözleri de iki 'rüya' arasında barışçıl bir uzlaşma zemini kurma çabası olarak yorumlanmalıdır.

Xiaosi, 'Ulusal Yenilenme Hayali mi Hegemonya Arayışı Hayali mi?' başlıklı Birinci Bölümde, ÇKP öncülüğünde ulusal birliği tesis etme hedefine ve ülkede son 40 yılda sağlanan hızlı ilerlemeye özel önem atfetmektedir. Yazar bu bölümde, olumsuz göstergelere de yer vermekte ve ülke içindeki ekonomik gelişmeyi vurgularken; Çin halkının ulusal çaptaki zor sorunlar üzerine görüşlerine vurgu yapmaktadır. Pekin'deki People's Tribune tarafından yürütülen bir çalışmaya göre, bu sorunlar ve ankete katılanların konuya dair yaklaşımı şu şekilde sıralanmaktadır: Tarihsel yolsuzluk kısır döngüsü ve çözümsüzlük (% 100), gelir dağılımındaki

büyük adaletsizlik (% 97,16), alt gelir grubunun konut, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişememesi (% 86,75), kamu gücünün para ve güç karşısında ezilmesi (% 82,36), kilit bölgelerde yerel çıkar gruplarının reformlara karşı çıkması (% 78,50), ekonomik kalkınma karşısındaki çevresel sorunlar (% 77,73), istikrarsızlaşan bir toplumda sosyal istikrarın sağlanması (% 73,56), ekonomik büyüme hızının yavaşlama riski (% 72,89), kamu görevlilerinin giderek artan kişisel servetlerinin kamulaştırılması (% 72,36).

Ayrıca birinci bölümde, Batılı güçlerin yükselişinin bugüne kadar istisnasız bir şekilde sömürü ve yağma üzerine geliştiği ısrarla vurgulanmakta; buna karşılık aynı Batılı ülkelerin Çin'in yükselişini kasıtlı bir şekilde tehdit olarak sunduklarına işaret edilmektedir. Yazar bu görüşü çürütmek için, Çin'de yatırım yapan ve başarılı olan çeşitli yabancı ülke vatandaşlarının Çin Rüyası'na dair kanaatlerine de yer vermektedir. Bu çatışmacı yaklaşım, aynı zamanda kitabın temel argümanlarından biri olup, ilerleyen bölümlerde de tekrarlanmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü '*Kişisel Rüya mı Ulusal Rüya mı?*' başlığını taşımakta ve bireylerin kişisel zenginleşmesi ve başarısına vurgu yapan '*Amerikan Rüyası*'na karşılık; Çin halkını ulusal iyiliğe hizmet etmek için kişisel fedakârlıklar yapmaya çağıran '*Çin Rüyası*'nın kutsallığına işaret edilmektedir. Bu bağlamda, iki toplum arasındaki derin kültürel farklılıklara ve tarihsel gelişim ayrımına dikkat çekilerek; Amerikalıların bireyciliğinin karşısına, Çinlilerin kolektif ruhu çıkarılmaktadır. Bunu yaparken Xiaosi, bir zamanlar Şanghay'da İngilizlere özel bir parkın girişindeki tabelaya yazılmış olduğunu belirttiği, 'Çinliler ve köpekler giremez!' tabelasını hatırlatmaktadır. Bu yönüyle, sosyalizmin anti-emperyalist boyutuyla milliyetçilik sıklıkla iç içe geçmekte ve bu iki kavram yekdiğerini besleyen bir formasyonla okuyucuya sunulmaktadır. Yazar, Çin Rüyası'nın başarıya ulaştığına kanıt olarak, kişi başına düşen GSYH rakamlarının 1978'deki 250 dolar seviyesinden, 2011 yılında 5432 dolar seviyesine sıçrayışına atıf yapmakta, ancak buna karşılık gelir dağılımındaki artan eşitsizlik olgusuna da dikkat çekmektedir.

Çalışmanın aynı bölümünde dikkat çeken bir başka husus da ÇKP'nin 'kendi hatalarını düzeltmek konusundaki sağduyusuna' yapılan vurgudur. Bu bağlamda, Devrim'in önderi Mao Zedung'un hayatının son döneminde yaptığı hataların, ölümünün ardından haleflerince düzeltildiği ve elde edilen devasa boyuttaki ekonomik gelişmenin bu reformcu tavırla ortaya çıktığı belirtilmektedir. İlk bölümde olduğu gibi ikinci bölümün son kısmında da bireysel görüşlere yer verilmekte; bu sefer, her meslek ve gelir grubundan Çin vatandaşlarının kendi kişisel rüyalarını kolektif Çin Rüyası'yla nasıl harmanlayabildikleri çeşitli örneklerle okuyucuya aktarılmaktadır.

'Hangi Yolu İzlemeli, Çin'i mi Diğerlerini mi?' başlıklı üçüncü bölüm, gerek Çinliler gerekse de uluslararası gözlemcilerce 'Çin tarzı sosyalizm' denilen karma sistemin avantajlarına odaklanmaktadır. Bu bölümde yer verilen, dikkat çekici bir istatistik, 5000 yıllık tarihinin büyük bölümünde Çin'in dünyanın önde gelen ulusu olduğu ve M.Ö. 1000 yılından itibaren Çin'in GSYH'sinin her dönemde dünya toplamının beşte birinden fazla olduğu hususudur. Hatta ülkenin, yoksul ve güçsüz Song Hanedanı (960–1279) döneminde bile, dünya GSYH'sinin üçte birinden fazlasına tek başına sahip olarak, yeryüzünün en müreffeh ülkesi konumunda bulunduğu, Britanyalı tarihçi Angus Maddison'un *the World Economy: a Millennial Perspective* başlıklı çalışmasına atıfla belirtilmektedir.

'Çin tarzı sosyalizm' yolunun başlangıcında, 1979'da Xiaoping tarafından konulan nihai hedef; 'ekonomi durgun olmaya devam ederse ve halkın yaşam standardı çok uzun bir süre düşük seviyede kalırsa sosyalizmin inşa edildiğini söyleyemeyiz' sözleriyle aktarılmaktadır. Bu açıdan, Çin tarzı sosyalizmi kurmanın ilk önceliğinin üretici güçleri geliştirmek olduğu hususu vurgulanmaktadır. Bu kapsamda 1978'in ardından önemli bir kilometre taşının da 1992 yılı olduğu ve bu tarihte ÇKP 14. Ulusal Kongresi'nde Jiang Zemin'in devrimci bir dönüşüm olan sosyalist piyasa ekonomisinin kurulması hedefini ortaya koyduğu ve mevzu bahis tarihten itibaren dönüşüm sürecinin ivmelendiği; dolayısıyla sosyalizm ve piyasa ekonomisinin birleşiminin

beklenmedik atılımla gerçekleştiği anlatılmaktadır. Bu çerçevede yazar, bahsi geçen gelişmelerin Çin yolunun en ayırt edici özelliği olduğunu belirtmektedir.

Önceki bölümlerde yer verilen ‘dozunda eleştirilere’ üçüncü bölümde de zaman zaman değinilmekte; bu bağlamda, halkın yaşamı genel olarak iyileşmekle birlikte gelir dağılımındaki uçurumun genişlediği, demokrasi ve hukukun gelişim sürecinin toplumsal gelişim taleplerini tam olarak karşılayamadığı, toplumsal yapı ve örgütlenme biçimlerinde gelişmeler olmakla birlikte toplumsal yönetim ve inşa sürecinin bu değişimlere ayak uydurmakta başarısız olduğu dile getirilmektedir.

Kitabın genel bütünlüğu içinde nispeten az yer verildiği gözlemlenen Çin’in ekonomi odaklı dış politika vizyonuna ilişkin bu bölümde, konuşan Hu Jintao’nun BM’nin kuruluşunun 60. yıldönümü vesilesiyle 2005 yılında düzenlenen Dünya Zirvesi’nde vurguladığı bütün ölkelerin bağımsız olarak kendi toplumsal sistemini ve gelişim yolunu seçmesine saygı duyulması gerektiğine değinilmektedir. Jintao’nun aynı konuşmada temas ettiği; eşitlik ve açıklık ruhuyla uygarlığın çeşitliliğinin korunması, farklı kültürler arasında etkileşim ve değişimin desteklenmesi, farklı uygarlıkların birbirine hoşgöröyle yaklaşması ve birbirini tamamladıkları uyumlu bir dünya kurulması hedefinin, Çin dış politikasının temel esaslarını oluşturduğu kaydedilmektedir.

‘Vatanseverlik mi Milliyetçilik mi?’ başlıklı dördüncü bölümde ise, Jinping’in de kabul ettiği üzere, Çin toplumunun 56 ayrı etnik topluluktan oluştuğu gerçeğine vurgu yapılarak milliyetçiliğin yükselişi büyük ölçüde dışlanmakta, Çin Rüyası’nı gerçekleştirmenin yolunun vatanseverlik temelinde toplumun bedeninin ve ruhunun canlandırılmasından geçtiği açıklıkla ifade edilmektedir. Zaten onlarca ayrı etnik gruptan müteşekkil olup, nüfusu 1,5 milyara yaklaşan bu devasa ölkenin milliyetçi cereyanlara üst seviyeden müsaade etmesinin oluşturacağı merkezkaç kuvvetinin ölkeyi hızlıca paralayabileceği öngörölebilir. Yazar, Çin’deki yurtseverlik ruhunun canlanışına örnek olarak, Türkçeye de çevrilen Kızıl Darı Tarlaları isimli unutulmaz romanın yazarı Mo Yan’ın 2012

yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alması ve Çinli sporcuların 2008 yılında Pekin'de düzenlenen Olimpiyat Oyunlarını toplam 100 madalyayla lider tamamlamaları gibi dünya çapındaki başarılarla vurgu yapılmaktadır. Benzer bir şekilde, yoluna neredeyse sıfırdan başlayan Lenovo ve Huawei'nin dünya ölçeğinde büyük elektronik devlerine evrilmesi; ülke içinde kademeli olarak gelişen tarım, sanayi, hizmet, ulaştırma, telekomünikasyon vb sektörlerde devasa ölçekteki başarılar, küçük kasabaların on yıllar içinde büyük metropollere ve sanayi şehirlerine dönüşmesi gibi atılımlar, Çin toplumunun yurtseverliğinin başarılı örnekleri olarak nazara verilmektedir.

Xiaosi, 'Rüyanın Gerçekleşmesine Ne Kadar Var?' başlıklı sonuç bölümüne, Jinping'in, ulusal hedeflerinin 2020 yılına kadar 2010 yılı GSYH'sini iki katına çıkarmak olduğunu belirten ifadeleriyle başlamaktadır. Her ne kadar kitap 2013 yılında basılmış olsa da Dünya Bankası istatistiklerine bakıldığında, Çin'in 2010 yılında sahip olduğu 6,1 trilyon dolarlık GSYH'sini, henüz 2017 yılı rakamlarıyla 12,24 trilyon dolara yükselttiği ve Jinping'in koyduğu hedefin şimdiden tutturulduğu görülmektedir. Bu muazzam başarının aynı ivmeyle sürdürülmesi halinde, 2020 yılında 15 trilyon dolar barajının da kolaylıkla geçilebileceğini tahmin edilmektedir.

Tüm bunlara rağmen Xiaosi temkini elden bırakmamakta, söz konusu nominal büyümenin içinin kaliteli bir şekilde doldurulması gerektiği hususuna özellikle dikkat çekmektedir. Xiaosi bu bağlamda, önceki bölümlerde de değindiği, toplam ekonomik hacimde ve büyüme hızında yaşanan artışa rağmen düşük seviyelerde kalan kişi başına milli gelir rakamlarının yanı sıra, bazı yeni göstergelere de temas etmektedir. Ülke içindeki dengesiz bölgesel gelişme, giderek büyüyen köy ile kent arasındaki uçurum, irrasyonel seviyelere ulaşabilen endüstriyel yapının varlığı gibi hususlar, bu kapsamda yer verilen olumsuz faktörler arasındadır. Keza, düşük seviyedeki kişi başına düşen milli gelir rakamlarından dolayı ülke içi tüketim seviyesinin de düşük düzeyde seyretmesi, devasa ekonomik büyümenin sonucu olarak doğal kaynakların aşırı sömürülmesi ve çevreye/ekosisteme verilen büyük zararlar,

eğitim ve sağlık sisteminin bir türlü istenen seviyeye ve kapsayıcı hale getirilememesi gibi hayati hususlar dikkat çekmektedir.

Nihayetinde Xiaosi'nin Çin Rüyası'nın bilhassa ülke içindeki yansımalarına odaklandığı kitabı, son dönemde büyük ilgi çeken, kimi ülkeler tarafından fırsat olarak değerlendirilmesine rağmen; çoğu gelişmiş ülke tarafından tehdit algısına konu olan Çin'in yükselişinin sosyo-ekonomik boyutuna ışık tutan, kıymetli bir çalışma mahiyetindedir. Yazarın, zaman zaman kendi ülkesinin yönetsel ve idari eksikliklerini de vurgulamak suretiyle, ekonomik büyümenin olumsuz yönlerine de yaptığı vurgular kitabı daha ilgi çekici hale getirmektedir. Bununla birlikte, Çin'in yükselişinin dünyanın geri kalanı açısından nasıl bir anlam ifade ettiği hususu, daha geniş bir perspektif ve disiplinler arası yaklaşımla ele alınmak durumundadır.